RÖSTER I RADIO

1933

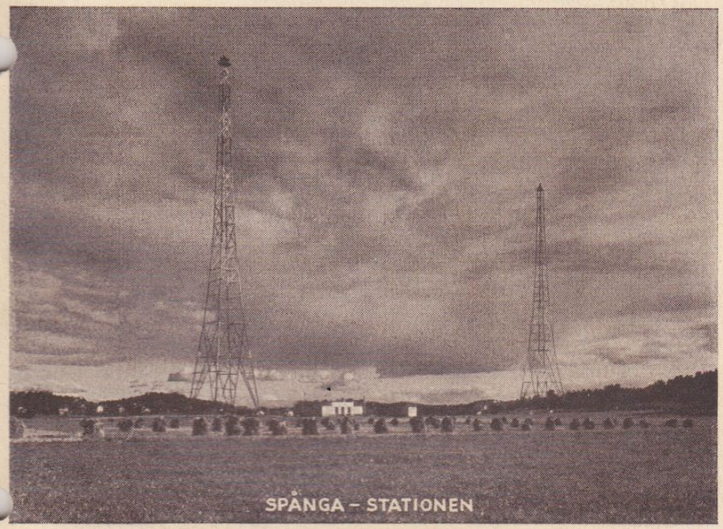

NR 3 FEBRUARI

RADIOTJÄNST

VÄRLDSSPRÅKSFRÅGAN.

UNDER FEBRUARI inleder Radiotjänst en serie föredrag under den gemensamma titeln Världsspråksfrågan. I det följande lämna här de olika språkförbunden kortare redogörelser för de olika språkens principer, föregångna av en historisk orientering av generaldirektör Bergqvist och följda av jämförande textprov. Föredragen i serien hållas av gen.dir. B. J:n Bergqvist (historisk orientering), docent Björn Collinder (esperanto), ingenjör John Nordin (ido), professor Otto Jespersen (novial), fil. dr Bertil Blomé (occidental) och professor R. E. Zachrisson (anglic). Som avslutning på serien anordnas i mitten på mars en diskussion mellan representanter för de olika världsspråksförbunden.

HISTORISK ORIENTERING.

Generaldirektör B. J:n Bergqvist.

NÄR MAN I VÅRA DAGAR talar om och arbetar för ett världsspråk, åsyftar man därmed icke ett universalspråk, som skulle ha till uppgift att utträngа och göra överflödiga de nationella språken. Med världsspråk menar man ett »Internationellt hjälpspråk», som skulle efter överenskommelse användas såsom mellanfolkligt meddelelsemedel i tal och skrift. Är då verkligen ett sådant internationellt hjälpspråk behövligt? Härpå svarar världsspråksfolket med följande argument.

Den splittring i språkligt avseende, som förefinnes i världen, har särskilt i våra dagar medfört stora olägenheter och i stegrad grad gjort behovet av ett internationellt språk kännbart. Kommunikationsmedlens oerhört snabba utveckling har nedrivit skrankorna mellan de olika nationerna, upphävt avstånden mellan de olika världsdelarna och framkallat en utvidgning av de ekonomiska förbindelserna, vilket överallt gjort behovet av att kunna meddela sig med varandra och förstå varandra kännbarare.

Turistströmmen till snart sagt alla världens länder är i ständigt tilltagande. Men en viktig betingelse för att turisten skall kunna ha nytta och vederkvickelse av sin resa är, att han kan göra sig förstådd i det land, där han reser.

För vetenskapsmän och tekniker blir det med var dag mera nödvändigt att följa idéernas utveckling i olika länder, på samma gång som det blir allt omöjligare till följd av det beständigt växande antalet nationer, som äro med om att göra sin insats däri. Vid de internationella kongresserna är det en allmän erfarenhet, att bristande jämställdhet i språkligt avseende även medför underlägsenhet i fråga om de sakliga diskussionsinläggen.

Anspråken på att man i skolan skall hinna med snart sagt allt möjligt, som kan ha något samband med det brokigt växlande, intensivt innehållsmättade livet i världen, växa oupp-oupphörligt. Och de ökade internationella förbindelserna förlägga en ej ringa del av dessa intressen på den språkliga undervisningens område. Särskilt svårt är det i sådana länder, där inhemsk språksplittring bidrager till att öka språktimmarnas antal.

Men hur då åstadkomma ett internationellt hjälpspråk?

Enklast vore kanske frågan löst, om man kunde ena sig om att antaga ett av de nu levande språken till hjälpspråk. Denna lösning anses dock av många som outförbar, ty även om man ville antaga, att det verkligen funnes ett levande språk, som på grund av sina företräden lämpade sig till internationellt hjälpspråk, skulle det i alla fall — menar man — vara omöjligt att bringa en internationell överenskommelse till stånd. Ett beslut i den riktningen skulle icke blott stöta på hinder i de olika nationernas berättigade självkänsla, det skulle även strida mot deras politiska och ekonomiska intressen.

Särskilt under senare delen av 1880-talet och början av 1890-talet ha talrika försök blivit gjorda att få latinet till ett internationellt hjälpspråk. Försöken ha emellertid rönt föga uppmuntran och knappast mera än inom de vetenskapligt bildades krets lyckats vinna vänner och anhängare, trots försök till förenklad grammatik.

Under sådana förhållanden ha världsspråkstankens vänner alltmer samlat sig kring försöket att åstadkomma ett konstgjort språk, som skulle kunna tillfredsställa fordringarna på ett internationellt hjälpspråk.

De konstgjorda språkens historia, som omfattar en tidrymd av 300 år, har att uppvisa tre bestämda huvudformer: de *aprioriska* eller direkt nyskapande systemen, som kännetecknas därav, att de varken i fråga om ordskatt eller grammatik söka någon förbindelse med de nationella språken, *allt i dem är konstgjort;* de *aposterioriska* eller efterbildande systemen, som hämtat sin ordskatt från de nationella språken och sökt bilda sin grammatik efter analogier, hämtade från dessa språk samt de *blandade* systemen, som visa större eller mindre tendens till att sluta sig till de nationella språken, men i huvudsak stannat kvar på den rena konstruktionens stadium.

Förnämsta rummet bland de *aprioriska systemen* intaga de s. k. filosofiska, vilka vila på en logisk klassifikation av våra begrepp. Meningen var, att, när man såg eller konstruerade ordet, man tillika skulle få en fullständig definition av begreppet. Den bekante filosofen Leibniz (1646—1716), sysselsatte sig under nästan hela sitt liv med tanken på ett dylikt världsspråk. Såvitt man känner, har intet av de aprioriska språken någonsin använts som praktiskt meddelelsemedel.

Mest typiskt för de *blandade systemen* är det på 1880-talet framlagda *Volapük* (ordet betyder världsspråk). Volapüks uppfinnare var en katolsk präst vid namn Schleyer. Ehuru Volapük på grund av det helt godtyckliga valet av ord, de starkt syntetiska formerna och sitt i det hela egendomliga och främmande utseende var ett långt ifrån lättlärt språk, vann det hastigt en stor utbredning. Men tillbakagången blev snabbare än framgången varit. För närvarande kan man säga, att Volapük icke längre existerar annat än som ett minne.

Som redan nämnts, kännetecknas de *aposterioriska systemen* därav, att de alla, i högre eller lägre grad, hämta sina förebilder från de nationella språken. Det är tydligt, att i samma mån som en verklig internationell språkbas väljes, i samma mån blir även språket lättlärt. Man kan därför säga, att man allt mer och mer samlat sig omkring och försökt genomföra de båda principerna: internationalitet i fråga om ordförråd och undantagslöshet och enkelhet i fråga om grammatiken. Bland de talrika försöken att utefter dessa linjer lösa världsspråksfrågan må särskilt nämnas *Esperanto*, *Ido*, *Occidental* och *Novial*. För dessa försök liksom också för *Anglic*, det av professor R. E. Zachrisson (Uppsala) framlagda förslaget attgiva engelska språket en förenklad fonetisk dräkt, komma närmare upplysningar att lämnas i särskilda artiklar och radioföredrag.

Om möjligheten att inom de gränser, som ett konstruerat, »uppfunnet» internationellt *hjälpspråk* kan betinga, en gång fullt förverkliga tanken råda bland språkvetenskapsmännen stridiga meningar. Världsberömda auktoriteter finnas inom de olika lägren. Ett varsel om tankens framtida förverkligande ser den bekante filologen, prof. i engelska *O. Jespersen* (Köpenhamn) däri, att alla nyare försök visa en omisskännelig inre likhet och samhörighet. En och samma standardtyp av hjälpspråk kan därför betraktas som fastslagen, så att man ej behöver

frukta ytterligare omvälvningar. Det gäller blott att fullfölja arbetet i enskildheter.

BÖCKER ATT LÄSA:

Couturat och *Leau:* Histoire de la langue universelle. Paris, 2:a uppl. 1907.
—: Les Nouvelles langues internationales. Paris 1907.
Conclusions de rapport sur l'état présent de la question de la langue internationale. Paris 1907.
Compte rendu des travaux du comité de la délégation pour l'adoption d'une langue auxiliaire internationale. Paris 1907.
Samuelsson, Joh., lektor: Frågan om ett världsspråk. (Goodtemplarlogernas föreläsningsbibliotek 1907).
Brugmann, Karl, prof. och *Leskien, August:* Zur Kritik der künstlichen Weltsprachen (Leipzig 1907).
Beaudouin de Courtenay, J., prof.: Zur Kritik der künstlichen Weltsprachen (Leipzig 1908).
Borgius, W., dr.: Die Weltsprachenbewegung vor dem Forum sachverständiger Kritik (Berlin 1907).
Krikortz, S. S.: Esperanto ett neutralt språk (Verdandis tidningsartiklar 1907).
Bergqvist, B. J.:son: Världsspråkstanken, dess utveckling och närvarande ståndpunkt (Esperantisten 1908).
Guerard, A. L.: A Short History of the International Language Movement (London 1922).
Jespersen, Otto: Et Verdenssprog (Köpenhamn, V. Pio 1928). (Utförligare framställning i tysk och engelsk upplaga.)
Tidskrifter, Läroböcker, Ordböcker inom de olika systemen.

ESPERANTO.

Esperantos ordförråd har tillkommit genom systematiskt urval bland kulturspråkens internationella ordskatt, kompletterad med ord av mindre internationell räckvidd i de fall, då förhärskande internationellt ord saknas. De europeiska språkens grammatik ha upptagits i yttersta förenkling.

Esperanto är uppbyggt på *internationalitetens, enkelhetens* och *regelbundenhetens* principer. Nationalspråken begagna ofta färdigbildade och stereotypa ord och satser, som oerhört belasta minnet. Esperantos ordförråd vilar på s. k. stamord, vilka medels tilläggsstavelser och ändelser ge rik kombinations- och variationsmöjlighet, förlänande språket stor lätthanterlighet. Esperanto har dessutom genomfört ett ljudenligt stavsätt med särskilda tecken för sj-ljud (ŝ), tj-ljud (ĉ) o. s. v., alltså gått fram efter samma linje som de nationalspråk, vilka under de senaste decennierna ordnat sitt skriftspråk!

Mycket framstående språkmän stödja esperanto. Så ha t. ex. i ett utlåtande inom Franska vetenskapsakademien 27 av dess

ledamöter förklarat esperanto vara ett »mästerverk av logik och enkelhet». Esperanto står under kontroll av en internationell esperanto-akademi af professorer och skickliga språkmän från 12 europeiska länder och Japan.

Ett hjälpspråk bör kunna återgiva tankens alla nyanser. Ett flertal vetenskapliga prov ha företagits och gett glänsande resultat. Så t. ex. lät Paris handelskammare år 1920 från franska översätta ett skiljedomsfördrag, en förvaltningsfullmakt och ett köpekontrakt till esperanto. Därefter återfördes texterna till franska av andra personer. Trots att texternas innehåll var sådant, att minsta modifikation kunde totalt fördärva meningen, visade texterna efter den dubbla översättningen icke någon som helst förändring!

Årliga världskongresser med flera tusen deltagare utgöra ståtliga manifestationer på esperantos lämplighet som kongresspråk. År 1934 kommer esperanto-världskongressen till Stockholm, inbjuden av Svenska Esperanto-Förbundet och Svenska Trafikförbundet. I ö. kan värdet av esperanto-kunskaper intygas av tusentals turister, som varje år taga esperanto och dess organisationer i sin tjänst.

I Nationernas Förbund ha 14 nationer föreslagit allmän undervisning i esperanto i alla världens skolor. En tillsatt kommitté har i rapport, antagen av N. F. 1922, synnerligen kraftigt rekommenderat esperanto. Sedan 1922 utges N. F:s Internationella arbetsbyrås rapport även på esperanto. Efter förslag av N. F. har Internationella telegrafföreningen år 1925 tillerkänt esperanto ställningen av »klart» språk inom telegrafi och radiotelegrafi.

18 internationella organisationer antingen använda sig av esperanto eller ha uttalat sig till förmån för det, däribland Paris' handelskammare, Sydamerikanska turistkongressen och Internationella Transportarbetareförbundet i Amsterdam.

Esperantorörelsen har en världsfamnande organisation med bl. a. officiella konsuler på 2,000 orter jorden runt. Esperantolexikon finnas på 36 olika språk. Mest spritt synes esperanto vara i Mellaneuropa. I Japan har esperanto varmt stöd bland de universitetsbildade. Av följande siffror — hämtade enbart från Sverige — erhålles ett begrepp om esperantos spridning: Under de senaste 5 åren ha statistikförts 60,000 personer, som studerat esperanto. Genom A. B. F., I. O. G. T. och esperantoföreningar studerades esperanto läsåret 1931/1932 av 12,200 personer. I korrespondenskursen samma tid 4,000. År 1932 (1 jan.—30 nov.) försåldes inom Sverige 17,000 ex. av »Nyckel i esperanto» (hittills i Sverige 120,000 ex.), 10,530 ex. andra läroböcker och 4,000 korrespondenskurser.

Den på esperanto utgivna litteraturen omspänner alla fack: vetenskapliga avhandlingar (därav från Japan omkr. 50), originalromaner, resebeskrivningar, turisthandböcker, reklambroschyrer för mässor och utställningar; dessutom tusentals översättningar av större verk, t. ex. Bibeln, Shakespeare, Göthe, Strindberg, Selma Lagerlöf o. s. v.

BÖCKER ATT LÄSA:

Nationernas Förbund om Esperanto som internationellt hjälpspråk. Stockholm 1923. Kr. 1: —.
Dr. J. Kreutzer: Esperanto ein Kulturgut. (På tyska). Kr. 1: 90.
B. Long: Esperanto: Its aims and claims. (På engelska). Kr. 0: 60.
Prof. W. E. Collinson: La homa lingvo. (På esperanto). Berlin 1927. Kr. 1: 40.
Paul Nylén: Lärobok i Esperanto. Stockholm 1927. Kr. 1: —.
Seppik-Malmgren: Systematisk kurs i Esperanto. Stockholm 1932. Kr. 0: 75.
Svenska Esperanto-Förbundet (adr. Stockholm 1): Korrespondenskurs. Kr. 1: —.

IDO.

Världsutställningen i Paris år 1900 gav impulsen till ett storstilat försök att bland de många redan då existerande tävlande hjälpspråken utvälja ett, som möjligen kunde anses vara lämpligt. Tanken var, att kongresser, föreningar, lärda sällskap etc., som kunde anses ha intresse för ett sådant språk skulle välja delegater, som sedan i sin tur skulle utse kommitterade med uppgift att anmoda Akademiernas internationella association att träffa ett avgörande.

Under 7 år verkade denna delegation i angivna syfte och kunde år 1907 publicera en lista (korporationernas), som upptog 310 föreningar, sällskap och kongresser samt en »akademisk» lista, upptagande namn på 1,250 professorer från 189 universitet, högskolor och vetenskapliga akademier.

Då akademiernas internationella association emellertid avböjde att åtaga sig frågans avgörande, enär den förmenade att sakens utveckling borde närmast överlämnas åt praktiken, ansåg delegationen det vara sin plikt att själv föra frågan mot sin lösning. Efter omröstning bland delegaterna utsågs en arbetskommission av 16 personer, alla män av hög bildning och besjälade av intresse för saken. Denna kommission begynte sitt arbete den 15 okt. 1907 och höll inalles 18 sammanträden i Collège de France, Paris.

En ständig kommitté utsågs nu med uppgift att, på grundval av de vid de tidigare sammanträdena fastslagna principerna, utarbeta de nya formerna för det internationella hjälpspråket.

Medlemmar av denna kommitté voro bl. a. herrar Ostwald, Couturat, de Beaufront och Jespersen.

Slutresultatet av denna kommittés arbete blev det hjälpspråk, som bär namnet *Iдo* (Idiomo Di Omni).

Vid *Iдos* konstruktion har man eftersträvat att åstadkomma ett språk, som dels genom sin enkla konstruktion möjliggör att med ett fåtal former fylla vardagslivets behov, dels genom sitt logiskt uppbyggda verbalsystem och sin genomtänkta ordbildning möjliggör för filosofen och vetenskapsmannen att ge uttryck för fina språkliga nyanseringar. Ordvalet är redan nu rikt och ger stora variationsmöjligheter och orden äro synnerligen lättlärda, enär de äro hämtade ur de europeiska kulturspråken. Stavning och uttal äro fonetiska och reglerna för ordens böjning gälla utan undantag. För substantiven gäller t. ex. att de sluta på *-o* i singularis och denna ändelse utbytes i pluralis mot ändelsen *-i*. Således patro = fader samt (i pluralis) patri. Genitiven markeras av partikeln *дi* och dativ av partikeln *a*. Resp. partiklar placeras framför substantivet. Bestämda artikeln heter *la* och obestämd artikel saknas.

Exempel: di patro = faders, di la patro = faderns, a la patro = åt fadern o. s. v. Adjektiven sluta på *-a* och äro oböjda.

Verbalsystemets enkla vardagsformer sluta på *-ы* och framför detta *ы* stående vokal karakteriserar tidsformen sålunda att *-a* anger närvarande tid, *-i* förfluten tid och *-o* futurum eller tillkommande tid.

För övrigt hänvisas intresserade till den korrespondenskurs, omfattande 7 lektioner, som kan erhållas gratis från Svenska Idoförbundet, Hoting.

En idotext gör redan vid första anblicken ett för ögat behagligt intryck. För örat torde det påminna om italienskan, men *Iдos* förnämsta företräde är icke detta, ty vid bedömandet av stavningsfrågor o. d. äro människornas omdömen mycket subjektiva, utan *Iдos* överlägsenhet beror på dess genomförda *regelbundenhet*, som gör det lätt att kvarhålla i minnet och lätt att överblicka i sin helhet och i sina delar. Man tänke på »a-i-o» och den lätthet den genomförda användningen av dessa element skänker åt verbet. Den logiska byggnaden icke blott garanterar entydig uppfattning av text runt hela jordklotet, ty tankelagarna äro lika hos alla folk, utan tillåter idister att från vilket ord som helst härleda vilket ord som helst enligt några få enkla regler, enligt vilka ett element eller en rot alltid bibehåller sin konstanta, en gång givna betydelse, analogt med siffrornas egen betydelse i ett tal, och betydelsen av det bildade ordet framträ-

der med logisk nödvändighet på liknande sätt, som resultatet vid en rätt genomförd räkneoperation.

Ido är f. n. utbrett till de flesta länder i världen. Något allomfattande världssamfund av idister existerar icke, utan anhängarna äro uppdelade på ett flertal självständiga såväl nationella som internationella förbund. Det livaktigaste av de senare är Uniono por la linguo intern. *Ido* med c:a 1,000 medlemmar. Dess ordförande är Dr. H. Brismark, Hoting, sekr. A. Matejka, Paris. Unionens organ är *Progreso*, som utges varannan månad i Paris.

I Sverige är Svenska Idoförbundet den största sammanslutningen av idister. Den räknar c:a 200 aktiva medlemmar och c:a 100 understödjande. Matrikelförda idister c:a 1,600. Ordförande är Dr. H. Brismark, Hoting; förste sekr. ing. P. Eriksson, Västerås. Förbundets organ är Svensk Världsspråkstidning.

Litt: Utom ovan angivna tidskrifter utges även La Muevi (Belgien), Utilia (Belgien), Mikra Buletino (Tyskland), Ad-Avane (Spanien), Bulletin-Français-Ido (Frankrike), *Ido*-Propagisto (Frankrike) m. fl.

Fullständiga lexika finnas på engelska, franska, italienska, portugisiska, spanska, svenska, tyska och ungerska språken.

För att nedanstående jämförande text skall kunna uttalas rätt meddelas att bokstäverna i allmänhet uttalas som i Svenska språket, dock uttalas c = ts, j = franskt j (alltså tonande sje-ljud), y = svenskt j, z = tonande s-ljud, sh = tonlöst sje-ljud, ch = tj, o = å, u = o i sv. bord, g uttalas alltid som g i gå och k som i kall. Tonvikt: infinitiven ha tonvikt på sista stavelsen, alla övriga ord på näst sista stavelsen (ändelserna -io och -uo betraktas som en stavelse).

NOVIAL.

Når jeg efter mange års teoretiske og praktiske beskæftigelse med verdenssprogsproblemet bestemte mig til selv at forsøge at opstille et internasjonalt hjælpesprog, var det fordi jeg ikke følte mig tilfredsstillet ved noget av de tidligere forsøg. På den anden side var der dog i hvert av de nyere systemer (esperanto og dets efterfølgere) meget udmærket brugbart stof, og ved de diskussioner de hade givet anledning til var der efterhånden bundfældet flere vigtige prinsipper, som sprogvidenskaben kunde godkende og som det blot gjaldt om at samarbejde på en systematisk måde. Resultatet av mit arbejde

blev det sprog som kaldes novial — *nov* (ny) plus forbogstaverne av *international auxiliar* (hjælpe-) *lingue* (sprog).

Et hjælpesprog bør være så let tilgængeligt som muligt: alle kunstlede enkeltheder som unaturlige bogstavformer og ord der strax slår een som barbariske, har ikke deres plads i hvad der skal være kulturvedenens fælleseje. Hvad der i forvejen er kendt indenfor denne verden, er selvfølgelige bestanddele, således de tusinder av ord der allerede er alle europæeres og amerikaneres fælleseje, selv om nogle av dem i visse sprog kun er mer eller mindre tolererede fremmedord. Men disse ord kan udnyttes på mangfoldig måde, og der kan av dem udvindes regler for orddannelse, der tillader en betydelig udvidelse av ordforrådet på den simpleste og naturligste måde.

Hvor der intet fuldt internasjonalt ord forefindes, fører prinsippet om at vælge det der er bedst kendt av det største antal mennesker, i reglen til ord der er fælles for engelsk og de romanske (eller nogle av de romanske) sprog. Men der vil altid blive en rest tilbage, hvor man må gå udenfor denne kres, og det gælder da om i hvert tilfælde at finde det der volder den mindste gnidningsmodstand.

Fra fuldt internasjonale ord som *observatorie, laboratorie* m. fl. udvindes en endelse *-torie*, som betyder det sted, hvor man . . ., og hermed dannes mange nye ord, som *manjatorie*, spisesal, *koquatorie* køkken, *dormitorie* sovkammer, *doganatorie* toldsted, toldkammer, *auditorie* (*audi* høre), o. s. v. Dette blot som et exempel på orddannelser, andre endnu mere nærliggende avledningsendelser er *-al* (*formal, material, natural* o. s. v.) og *-isa* (*elektrisa, stabilisa* o. s. v.).

Et meget væsentligt prinsip i et kunstsprog er regelmæssighed, hvorved det blir lettere end nasjonalsprogene, i hvilke vi fx tit har to stammer som supplerer hinanden: *vi, os; revidere, revision*. Regelmæssighed er i novial gennemført endog på et område hvor intet andet sprog har gjort det, idet flertal og køn angives på samme måde i substantiver og pronomener.

Et hjælpesprog er ved sin bygning mange gange lettere at lære end et hvilketsomhelst existerende sprog: det skulde desuden stræbe at være udtryksfuldt, smidigt, anvendeligt til de højeste såvelsom til de mest dagligdags æmner.

Se om novial »An International Language» (G. Allen & Unwin, London, en tysk udgave hos Winter, Heidelberg) og den kortere »Et verdenssprog» (Pio, København). Tidskriftet *Mondo* (redaktør P. Ahlberg, Lidingö.)

O. Jespersen.

OCCIDENTAL.

Occidental är ett förslag till enhetsspråk, byggt på det gemensamma språkmaterialet hos Occidentens, d. v. s. Västerlandets, språkfamilj. Exempel på denna gemensamma ordskatt äro: *Nation, stat, republic, constitution, president, conservativ, socialism, communist, station, corridor, lampe, automobil, interesse, tolerant* o. s. v., o. s. v. i tusental. Då dessa internationella ord redan tillhöra vår västerländska (eller occidentala) språkfamilj, bör man med dem kunna göra sig förstådd så långt de västerländska språken nå, d. v. s. i praktiskt taget hela världen. Kunde man organisera dessa »världsord» till ett fullt färdigt språk, så hade man ju det sökta, idealiska hjälpspråket, som utan vidare vore förståeligt i hela världen, och vars inlärande skulle kräva ett minimum av tid. Dess kärna av allmänt kända ord skulle kunna bli det objektivt hållbara, kring vilket alla hjälpspråksvänner skulle kunna samlas.

Denna idé är det grundläggande för den s. k. »*naturalistiska*» riktningen inom världsspråksrörelsen. Denna riktning går tillbaka till 1880-talet, och dess moderna representant är *occidental*. Den använder den moderna vetenskapens induktiva metod: detaljerad utforskning av det objektivt givna, därefter rationell sammanställning av materialet till ett ordnat helt med hänsyn tagen till språkvetenskapens resultat beträffande lagarna för språkligt liv i allmänhet.

Resultatet av detta arbete, sådant det föreligger i occidental, skulle kunna sammanfattas i följande karakteristiska punkter:

1. Huvudmassan av de gemensamma orden härstammar från det nu döda latinet. Dessa ord kunna därför betraktas som politiskt neutrala. Olika nationalspråk ha därjämte bidragit med ett mindre antal speciellare termer.

2. De internationella orden bilda vanligen sammanhängande grupper eller ordfamiljer, så t. ex.: *stabil, stabilisator, station, stat, statuette, statist, stativ* o. s. v., alla av det enkla *star*, stå. I regel kan man något eller några av orden i en sådan familj, vilket naturligtvis underlättar inlärandet av de övriga. Exemplet visar även, hur det icke internationella grundordet *star* utvunnits ur de givna orden.

3. Det mindre antal nödvändiga ord, som saknas internationellt, har i occidental utvalts enligt principen om harmoni mellan språkets olika beståndsdelar. Varje språk har, som bekant, sin egen stil eller klang vilken även inlånade ord småningom måste anpassa sig efter. I occidental bestämmes karaktären av den latinska huvudmassan i ordförrådet. Härigenom undvikes den för ett hjälpspråk hotande faran att bli en oorganisk samling ord. I stället bevaras något av de levande språkens friskhet och liv.

4. Även alla behövliga grammatiska ändelser ha kunnat hämtas ur »världsorden». Så *-s* för flertal, *-r* för infinitiv, *-t* för förfluten tid och *-nt* för presens particip. Jämte artiklarna *un* och *li* utgöra dessa ändelser occidentals hela grammatik. Allt övrigt hämtas ur ordboken, i den mån man inte redan är förtrogen därmed.

Occidental framlades år 1922 av gymnasieläraren Edgar de Wahl i Reval. Någon propaganda har dock knappast bedrivits förrän under de senaste åren, varför språket ännu torde vara tämligen okänt för den stora allmänheten. Läroböcker, ordböcker och korrespondenskurser finnas på ett flertal språk. Huvudarbetet om occidental är »Occidental, die Weltsprache». Occidentalrörelsens huvudorgan Cosmoglotta utgives f. n. i Stockholm. Dessutom utgivas tidningarna Helvetia (Schweiz), Ovre och Occidental (Tjeckoslovakien). Smärre arbeten på occidental kunna erhållas från occidentalförlagen i Stockholm och Chapelle, Vaud (Schweiz). Till hjälp för internationella förbindelser har nyligen upprättats en »Association por international servicie».

Enär många av occidentals anhängare ännu inte organiserat sig i föreningar, är det vanskligt att nu vid rörelsens start angiva exakta siffror för totala antalet occidentalister. Occidentals världsunion, Li Occidental Union, har sitt säte i Wien och representeras av landsförbund bl. a. i Sverige (Li Sved Occidental Federation, Svenska occidentalförbundet Box 171, Stockholm), England, Frankrike, Schweiz, Tyskland och Spanien. Dessutom har unionen representanter i de flesta länder.

ANGLIC.

För ungefär ett år sedan skrev en ledande svensk tidning: »Man må teoretisera hur mycket som helst, men den nu rådande tendensen tyder med all bestämdhet på, att man en dag skall stå inför ett fullbordat faktum, att engelskan är det allmänna internationella hjälpspråket.» Redan nu är engelskan *modersmålet* för omkring 200 milj. människor, och för ytterligare 300 milj. är den det administrativa språket. Lägga vi till denna imponerande siffra de miljoner i övriga länder, som med större eller mindre framgång begagna engelskan i tal och skrift, har man all anledning fråga sig, vad det egentligen tjänar till att arbeta för eller uppfinna konstgjorda »världsspråk».

Den största svårigheten för den som vill lära sig engelska ligger som bekant i språkets ålderdomliga stavning, som endast på ett mycket bristfälligt sätt återger uttalet. Uppgiften blir följaktligen att befrämja studiet av engelska genom att skapa en ändamålsenlig stavning, ty genom sitt kosmopolitiska ordförråd och sin enkla formlära är engelskan bättre än någon annat språk, levande eller konstgjort, ägnat för det ansvarsfulla värvet att bliva det internationella hjälpspråket.

En sådan ändamålsenlig, regelbunden och enkel stavning har skapats här i Sverige, och den har med entusiasm accepterats av de främsta auktoriteterna i England och Amerika såsom en säker grundval för en nödvändig reform av den engelska ortografien.

Anglic är alltså vanlig engelska, som emellertid stavas på ett så förnuftigt sätt, att man genast ser hur varje engelskt ord uttalas. Det läses som vanlig engelska, men den stora fördelen är, att varje språkljud, i motsats till vad fallet är i den vanliga engelska ortografien, i regel skrives på ett och samma sätt. Har man lärt sig engelska enligt anglicmetoden, kan man med lätthet övergå till att läsa engelska i hävdvunnen stavning. Varje engelsktalande kan också utan svårighet läsa och skriva anglic.

Låt oss blott taga ett enda ex. på hur anglic löst det engelska stavningsproblemet och därmed världsspråksproblemets gordiska knut. Den engelska diftongen [*aj*], som stavas på minst 21 olika sätt, t. ex. *tie, write, sight, try, buy, dye, eye, height, isle, choir,* betecknas i anglic genomgående med *ie,* alltså: *tie, riet, siet, trie, bie, die, ie, hiet, iel, quier.* Trots denna till synes genomgripande ändring är anglic till 60 % oförändrad engelska.

Men anglic är något mer än en genialt förenklad engelsk stavning. Det är tillika en väl genomtänkt, effektiv undervisningsmetod. Den på omfattande frekvensundersökningar av det engelska ordförrådet byggda läroboken »Snabbkurs i engelska», som innehåller de tusen vanligaste engelska orden (jämte ett flertal andra mycket vanliga ord), gör det möjligt att på endast 30—40 undervisningstimmar inhämta engelskans elementer. Resultaten av de många kurser, som sedan hösten 1930 pågått i Sverige och Tyskland, och erfarenheten från de folkhögskolor, högre folkskolor och studiecirklar, som redan upptagit anglic på sitt schema, bekräfta metodens överlägsenhet.

Utförliga upplysningar om anglic och anglicmetoden lämnas beredvilligt av Anglic Fund, Box 40, Uppsala.

BÖCKER ATT LÄSA:

R. E. Zachrisson: Anglic, An International Language. Uppsala 1932. Pris Kr. 2: 50.

—, Snabbkurs i engelska enligt system Anglic. Uppsala 1930. Pris. Kr. 2: —.

Anglic, Eduekaeshonal Revue. Prenumerationspris Kr. 3: — per år.

TEXTPROV.

Nedanstående textprov, som översatts till samtliga i serien behandlade världsspråk, är hämtat ur prof. Nils Ahnlunds artikel om Gustaf II Adolfs verk, sista stycket, i almanack för år 1933.

SVENSKA TEXTEN.

Lönlöst förblir att spörja, hur Sveriges öde kommit att formas, om åt Gustav Adolf förunnats ett längre liv. Avklippt långt i förtid hann dock hans bana medföra en genomgripande förändring av den svenska statens yttre maktvillkor. Och även om man skulle finna tillbörligt att bortse härifrån, även om hans lager som krigare och erövrare skulle befinnas vissnad: aldrig skall trots detta kunna nekas, att Gustav Adolf tillbör de verkligt stora nydanarna — sannolikt, om jämförelsen kunde ledas fram till ett stut, med rätt att intaga det yppersta rummet i vår historia även som en fredens erövrare. De bekanta orden om »Guds kyrka och fädernelandets majestät, som däruti vilar», visa hän på de ideella makter, vilka denna rastlöse och om sin sak alltid medvetne realpolitiker gjorde till sin uppgift att tjäna.

ESPERANTO.

Vane restos demandi, kiel sin formus la sorto de Svedlando, se al Gustavo Adolfo estus donita pli longa vivo.

Detranĉita jam frutempe lia kariero tamen sukcesis kunporti radikalan ŝanĝon en la eksteraj potenckondiĉoj de la sveda ŝtato.

Kaj eĉ se oni konsideras dece ignori tion, eĉ se lia laŭro de militisto kaj konkeranto troviĝus velkinta: neniam oni povos malgraŭ tio nei, ke Gustavo Adolfo apartenas al la vere grandaj novorganizantoj — verŝajne, se oni povus konduki la komparon al konkludo, kun la rajto okupi la plej eminentan lokon en nia historio ankaŭ kiel konkeranto sur la kampo de paco.

La famaj vortoj pri »La eklezio de Dio kaj la majesto de la patrolando en ĝi ripozanta» montras al la ideaj potencoj, kiujn tiu senripoza realpolitikisto ĉiam konscia pri sia celo faris sian mision servi.

IDO.

Permanos senutila questionar, quale la fato di Suedia divenabus formacita, se a Gustav Adolf esabus grantita vivar plu longe. Ilua vivo, falchita tro premature, duris sat longe por efektigar radikala chanjo en la extera povo-kondicioni di la Sueda stato. E mem se on judikus juste ne egardar ico, mem se ilua lauro kom militanto e konquestanto trovesas velkita: nul-tempe esos, malgre co, posibla negar, ke Gustav Adolf apartenas a la vere granda noviganti —probable, se la komparo povus duktesar a fino, kun la yuro okupar la maxim eminenta plaso en nia historio anke kom konquestanto di la paco. La konocata vorti pri »La eklezio di Deo e la majesto di la patrolando, qua en ta jacas», indikas ta ideala potenti, quin ca nultempe repozanta e pri sua tasko sempre koncianta realpolitikisto igis sua ofico servar.

NOVIAL.

Futil resta questione, qualim li fate de Suedia vud ha eventa, si plu longi vivo vud ha bli granta a Gustav Adolf. Lon kariere, interruptet multim tro fruim, tamen suksesed produkte radikal chanjo del extri povo-konditiones del suedi state. E even si on vud trova kom konvenient tu non konsidera tum, even si lon laures kom guerere e konquestere vud apari fadat: malgre disum on ve nultem pove nega ke Gustav Adolf es un inter li realim grandi novkreeres — probablim, si li komparo povud bli dukte a fine, jurisat tu prenda li maxim exelanti plase in nusen historie even kom pasal konquestere. Li bon-konosat vordes pri »li eklesie de Deo e li majeste del patria, kel reposa in lu», montra vere li ideal potentias, li servo de keles dis nonfatigabli realpolitikiste, semprs konsianti pri sen kause, asumad kom sen taske.

OCCIDENTAL.

Van es questionar, qualmen li fate de Svedia vell har format se, si a Gustav Adolf vell har esset dat un plu long vive. Benque cupat mult tro temporan, su curt vive posset effectar un profund change del exterior conditiones de potentie del sved state. E anc si on vell trovar it opportun ne dar attention a ti fact, anc si su glorie quam guerrero e conquestero vell apparir pallid: nequande on va posser negar, malgré to, que Gustav Adolf appartene al realmen grand nov-fundatores — probabilmen, si it vell esser possibil ducter li comparation al fine, con li jure prender li optim loco in nor historie anc quam conquestero del pace. Li bon conosset paroles pri »li ecclesia de Deo e li majestá de nor patrie, quel reposa in it», indica li ideal potenties, queles ti sempre activ e pri su cause conscient realpolitico hat resoluet servir.

ANGLIC.

It is uesles to inqu*ie*r how Sweden'z destiniz wood hav been shaept, if Gustavus Adolphus had been vouchs*ae*ft a longger lief. Kut off aul tuu suun his kar*ee*r was not tuu short to bring ab*ou*t a radikal chaenj in the interna-shonal poz*i*shon of the Swedish Staet. And eevn if it shood be found apr*oe*priit to d*i*sreg*a*rd this, eevn if it shood be found that his lorelz as a woreer and konkerer were widherd: it never wil, in spiet of this, be posibl to den*ie* that Gustavus Adolphus is am*u*ng the reali graet kre*æ*tiv spirits — probabli, if this komp*a*risn kood be karid to its konkl*uu*zhon, with the riet to as*ue*m the suep-r*ee*m plaes in our histori, aulso as a konkerer in the relm of pees. The welnoen wurdz ab*ou*t »The church of God and the majesti of our naetiv kuntri resting there*o*n», point to the ied*e*al pourz which this indef*a*tigabl praktikal staetsman, ever konshus of his kauz, maed it his taask to surv.